

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ І ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

**ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО
КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Методичні рекомендації з підготовки та проведення практично-семінарських занять для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта

Мукачево – 2025

УДК 373.3.091.3:373.3.016:3(075.8)

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти і освітнього менеджменту протокол №7 від 24 березня 2025 р.

Укладач:

Кузьма-Качур Марія Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти Мукачівського державного університету;

Рецензент:

Іванова Вікторія Вікторівна – докторка педагогічних наук, професорка кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту

Технології вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі: Методичні рекомендації з підготовки та виконання практично-семінарських занять для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта. Мукачево : МДУ, 2025. 60 с. (1,79 д.а.)

Методичні рекомендації складені з метою надання методичної допомоги щодо організації і проведення практично-семінарських занять з дисципліни «Технології вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі». Зміст розроблених рекомендацій спрямовує здобувачів освіти на конкретні види діяльності, які передбачають набуття професійних навичок та умінь із майбутнім застосуванням їх під час практик та у професійній діяльності.

Рекомендовано здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти педагогічних факультетів спеціальності 013 Початкова освіта.

© МДУ, 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

4

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ»

10

Семінарське заняття «Особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

10

Практичне заняття «Використання технології диференційованого навчання на уроках з курсу «Я досліджую світ»

16

Практичне заняття. Складання карток діагностичного контролю до різних тем освітніх галузей курсу «Я досліджую світ»

21

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

26

Практичне заняття «Моделювання уроків з використанням технології дослідницької діяльності в інтегрованому курсі «Я досліджую світ»

26

Практичне заняття «Складання одного з видів проєктів до тем з курсу «Я досліджую світ»

33

Практичне заняття «Моделювання занять з використанням ігрових технологій»

39

Практичне заняття «Розробка фрагменту уроку, використовуючи технології розвитку критичного мислення»

43

Практичне заняття «Розробка фрагменту уроку курсу «Я досліджую світ», використовуючи методи проблемного навчання»

49

ДОДАТКИ

55

ПЕРЕДМОВА

Застосування різних форм підготовки спеціалістів із педагогічною освітою відіграє важливу роль у набутті та вдосконаленні знань, а також у формуванні навичок їх практичного застосування, що, у свою чергу, сприяє покращенню роботи початкової школи. Ключовою умовою підвищення ефективності цього процесу є гармонійне поєднання теоретичної та практичної підготовки фахівців.

Значну роль у системі професійної підготовки фахівців відіграють практичні та семінарські заняття. Практичні заняття є однією з найефективніших форм освітнього процесу, адже вони не лише сприяють засвоєнню навчального матеріалу, а й допомагають викладачам краще оцінити інтелектуальний рівень кожного здобувача освіти, ефективно донести необхідні знання та перевірити рівень їх засвоєння.

Кожне заняття є невід'ємною складовою лекційного курсу навчальної дисципліни та сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти когнітивних умінь і компетентностей, необхідних для самостійного та системного оволодіння знаннями. Зокрема, це передбачає критичне опрацювання першоджерел, аналіз змісту навчальних і наукових матеріалів, конспектування, а також підготовку рефератів, наукових доповідей і презентацій. Такий підхід сприяє активізації освітнього процесу, його інтенсифікації та підвищенню рівня засвоєння теоретичних і практичних аспектів дисципліни.

Виділяють такі функції практичних занять:

- *пізнавальна* – реалізується через закріплення знань, отриманих під час лекцій та самостійного опрацювання навчального матеріалу. Вона забезпечує можливість обговорення питань, які не були висвітлені в лекційному курсі, сприяючи поглибленню та розширенню змісту освітнього процесу;

- *ціннісно-орієнтована* – впливає з пізнавальної, оскільки ґрунтовне засвоєння теоретичних положень сприяє формуванню світоглядних орієнтацій та ціннісних переконань здобувачів

освіти. Практичні заняття сприяють трансформації знань у сталі особистісні переконання, стимулюють критичний аналіз поглядів, розвиток саморефлексії та формування наукового світогляду. Атмосфера взаємодовіри та взаєморозуміння, створена викладачем, сприяє організації конструктивної дискусії та аргументованого обговорення навчального матеріалу;

– *контрольна* – полягає у виявленні рівня засвоєння навчального матеріалу, а також сильних і слабких сторін підготовки студентів. Практичні заняття надають викладачу можливість систематично аналізувати динаміку навчальних досягнень як окремих здобувачів освіти, так і академічної групи загалом. Це дозволяє своєчасно виявляти труднощі у засвоєнні матеріалу та коригувати освітній процес, стимулюючи систематичну роботу студентів із першоджерелами та підвищуючи їхню увагу до лекційного курсу.

Практичне заняття (лат. *praktikos* – діяльний) – форма навчального заняття, під час якої науково-педагогічний працівник організовує для здобувачів вищої освіти аналіз окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує навички і вміння їх практичного застосування через індивідуальне виконання відповідно сформульованих завдань.

Семінар (лат. – розсадник) – вид навчальних занять практичного характеру, спрямованих на поглиблення, розширення, деталізацію і закріплення теоретичного матеріалу. Семінарські заняття є важливим засобом активізації пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти, сприяючи розвитку критичного мислення, формуванню самостійності суджень та навичок аргументованого обґрунтування власних позицій на основі наукових фактів. Вони забезпечують ґрунтовне оволодіння фундаментальними знаннями, стимулюють розвиток аналітичних здібностей, формують стійкі переконання та сприяють засвоєнню принципів академічної дискусії. Окрім цього, семінарські заняття сприяють формуванню культури толерантності, навичок конструктивної

комунікації та соціальної адаптації, що є важливими складовими професійного й особистісного становлення майбутніх фахівців.

Проведення семінарських занять сприяє досягненню низки дидактичних цілей, зокрема:

- оптимальне поєднання лекційних занять із систематичною самостійною навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів освіти, інтеграція теоретичної підготовки з практичною;

- розвиток когнітивних умінь і навичок, зокрема здатності до аналітичного та творчого мислення, формування компетентностей у застосуванні теоретичних знань для розв’язання практичних завдань;

- формування інтересу до науково-дослідної діяльності та залучення здобувачів освіти до проведення наукових досліджень;

- систематизація, поглиблення та закріплення знань у межах певної теми, що забезпечує їх ефективне засвоєння та застосування;

- розвиток професійних компетентностей, зокрема набуття та вдосконалення навичок, необхідних для здійснення майбутньої педагогічної діяльності;

- формування навичок роботи з нормативно-правовими документами, інструктивними матеріалами та довідковими ресурсами, що є необхідною складовою професійної підготовки;

- діагностика та контроль рівня знань здобувачів вищої освіти за окремими розділами та темами навчальної програми, а також формування практичних умінь, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

Структура проведення практичних робіт в основному зводиться до наступного:

- оголошення теми та завдань практичної роботи, визначення її цілей та очікуваних результатів;

- актуалізація теоретичних знань, необхідних для ефективного використання обладнання, організації

експериментальної діяльності або виконання інших практичних завдань;

- інструктаж з техніки безпеки (за потреби), що забезпечує дотримання норм і правил безпечної роботи;

- ознайомлення з методами фіксації отриманих результатів, опрацювання способів їхньої інтерпретації та аналізу;

- безпосереднє виконання експериментальних завдань або здійснення практичної діяльності відповідно до визначеної методики;

- формулювання висновків, аналіз отриманих результатів, їх співвіднесення з теоретичними положеннями та обговорення можливих шляхів удосконалення виконаної роботи.

Семінари є вищим рівнем організації навчальної діяльності, що сприяє інтенсифікації освітнього процесу та підвищенню пізнавальної активності здобувачів вищої освіти. Ця організаційна форма навчання забезпечує не лише засвоєння теоретичних знань, а й розвиток навичок критичного мислення, аргументованого висловлення власної позиції та наукової дискусії.

Залежно від методичних підходів і цілей навчання, розрізняють такі види тематичних семінарів:

- семінар-бесіда – передбачає обговорення заздалегідь підготовлених доповідей, рефератів або творчих робіт, що дозволяє здійснювати поглиблений аналіз навчального матеріалу;

- семінар-дискусія – побудований на активному обговоренні проблемних питань, зіставленні різних точок зору та аргументованому доведенні позицій учасників;

- семінар-конференція – наближений до наукової конференції формат, що включає виступи учасників, аналіз досліджень та колективне обговорення їхніх результатів;

- семінар-«круглий стіл» – передбачає неформальну взаємодію учасників у форматі рівноправної дискусії, спрямованої на розгляд актуальних проблем;

– семінар-симпозіум – характеризується високим рівнем наукової рефлексії, зосереджується на глибокому розгляді складних теоретичних і практичних аспектів певної теми.

Технологія організації та проведення семінарських занять передбачає попереднє визначення науково-педагогічним працівником теми, основних питань, які винесено на обговорення, ознайомлення зі списком літератури для опрацювання та методичними рекомендаціями щодо систематизації результатів цієї роботи.

Під час проведення семінарського заняття слід виділяти і тримати під увагою такі основні компоненти: вступне слово викладача (визначається основна мета семінарського заняття; місце, що займають питання даного семінарського заняття в курсі, який вивчається; головні питання семінарського заняття; методичні рекомендації щодо виступу студентів з даної тематики; обговорювання питань семінарського заняття (використання обґрунтованих міркувань студентів) з приводу виступів учасників семінарського заняття, запитань, які виникають у здобувачів освіти, організація дискусії, корегування її в межах запланованої теми, короткий висновок після кожного питання); заключне слово (реалізація мети семінарського заняття, конструктивний аналіз усіх виступів та відповідей, стимуляція активності здобувачів). Здобувачі освіти під час семінару можуть виступати з рефератами. Кожний доповідач повинен викласти зміст реферату усно за 10-15 хв. Здобувачі освіти та викладач ставлять запитання, а виступаючі на них відповідають. В кінці заняття викладач підводить підсумки, дає оцінку виступів (якщо цього не було зроблено при обговоренні кожного питання) та настанови щодо підготовки до наступних занять.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні оволодіти професійними компетентностями.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та

синтезу.

ЗК 2. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Спеціальні (фахові) компетентності здобувачів вищої освіти:

СК 4. Здатність створювати та застосовувати інноваційні технології в навчанні освітніх галузей, визначених у Державному стандарті початкової освіти, в стандартних, нестандартних та невизначених ситуаціях.

СК 5. Здатність до педагогічного партнерства в професійній та науковій діяльності, саморозвитку та навчання впродовж життя.

СК 7. Здатність інтегрувати знання й розв'язувати складні задачі, проводити дослідження та/або інноваційну діяльність з метою розвитку нових знань та процедур у сфері початкової освіти.

СК 8. Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності, визначати індивідуальні професійні потреби та перспективи, оцінювати результати діяльності команд та колективів.

Результати навчання:

ПРН-5. Здійснювати супервізію, інтервізію, надавати педагогічну, психологічну та методичну допомогу учасникам освітнього процесу.

ПРН 6. Об'єктивно оцінювати результати діяльності учнів та колективів у сфері початкової освіти, проводити педагогічну експертизу, здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності.

ПРН 7. Вміти інтегрувати і застосовувати інноваційні технології у навчанні освітніх галузей початкової школи із врахуванням вимог до освітнього процесу й педагогічної діяльності та індивідуальних потреб здобувачів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ»

1.1. Особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

Семінарське заняття

Тема. Особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

Мета: поглибити та систематизувати компетентності здобувачів вищої освіти щодо сучасних тенденцій розвитку початкової освіти; узагальнити ключові ідеї щодо інтеграційних процесів в курсі «Я досліджую світ».

Основні поняття: інтегрований курс «Я досліджую світ», види інтеграції, інтегровані уроки, ключові та предметні компетентності.

Питання для обговорення

За результатами опрацювання електронних джерел, які подані в переліку літератури та участі у форумі «Інтеграційні процеси в початковій школі: за і проти» підготуйте відповіді на питання:

1. Характеристика концепції НУШ – джерела ідей моделей початкової освіти
2. Ключові ідеї і зміст інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в умовах НУШ
3. Види інтеграції та способи її реалізації в процесі навчання
4. Ключові та предметні компетентності, їх реалізація в інтегрованому курсі «Я досліджую світ».

Короткі теоретичні відомості за темою

Ключові ідеї

І Інтеграція кількох освітніх галузей.

Ознаки: курс інтегрує такі галузі: природнича, громадянська та історична, соціальна і здоров'язбережувальна,

технологічна, інформатична, мовно-літературна (частково), математична (частково)

2 Спрямованість на розвиток множинних компетентностей.

Ознаки:

– предметні компетентності, визначені Державним стандартом і типовими освітніми програмами;

– психосоціальні компетентності, визначені переліком ЮНІСЕФ і ЮНЕСКО (когнітивні, інструментальні, індивідуальні, соціальні);

– ключові компетентності з переліку ЄС: грамотність (частково), мовна (частково) математика, науки, технології, інженерія (частково), цифрова, особиста, соціальна і навчальна, громадянська, підприємницька (частково), культурна обізнаність та самовираження;

– множинного інтелекту (7 із 8 видів інтелекту за Г. Гарднером): лінгвістичний (частково), логіко-математичний (частково), візуально-просторовий, кінестетичний, міжособистісний, внутрішньо особистісний, натуралістичний / природознавчий;

– уміння вчитися: активне навчання, власний стиль навчання, раціональне планування часу, розвиток сприйняття, пам'яті, уваги, карти пам'яті тощо.

3. Інтерактивні методи навчання.

Ознаки:

– партнерство між учнями і вчителем, який є фасилітатором навчального процесу

– інклюзивність – всі учні класу залучені до навчальної діяльності

– активне навчання, що враховує індивідуальні стилі сприйняття і стратегії навчання учнів: робота в групах, мозковий штурм, проекти, тематичні дослідження, рольові ігри тощо.

– навчання на ситуаціях, наближених до реального життя (важливих для безпеки, здоров'я, соціалізації та самореалізації учнів).

4 Спеціальна підготовка вчителів.

Ознаки. Підготовлені вчителі:

– знають концептуальні і методичні основи інтегрованого навчання, зміст і очікувані результати курсу, добре розуміють мотиви поведінки сучасних дітей;

– вмотивовані і здатні застосовувати інтерактивні методи навчання, які забезпечують активну участь кожного учня; творчу співпрацю між собою і з учителем; навчання на ситуаціях, наближених до реального життя; сприятливий емоційний клімат у класі; формування відчуття класу як єдиної команди;

– володіють методами інтегрованого навчання і розвитку в учнів множинних компетентностей, зокрема психосоціальних, ключових і предметних.

Реалізація курсу «Я досліджую світ» передбачає включення учнів у практику виконання різноманітних завдань дослідницького характеру, як-от:

– дослідження-розпізнавання (*Що це? Яке воно?* Обстеження за допомогою органів чуття, опис, порівняння з іншими предметами, явищами; спільне - відмінне, до якого цілого воно належить тощо);

– дослідження-спостереження (*Як воно діє? Що з ним відбувається? Для чого призначене?*);

– дослідження-пошук (запитування, передбачення, встановлення часової і логічної послідовності явищ, подій; встановлення причинно-наслідкових зв'язків (*Чому? Яким чином? Від чого залежить? Із чим пов'язано?*), здогадка, висновок-узагальнення).

Для формування дослідницьких навичок учнів необхідно ознайомити із способами пізнання навколишнього світу (спостереження, дослідження, опрацювання різних джерел інформації).

Міжпредметні зв'язки бувають горизонтальні й вертикальні. **Горизонтальний міжпредметний** зв'язок здійснюється тоді, коли вивчення одного поняття здійснюється на різних предметах впродовж певного часу. Наприклад: «ознаки весни» – урок природознавства, словникове слово «весна» – урок укр. мови, «краса весни» – образотворче мистецтво.

Вертикальний зв'язок можна спостерігати, якщо інтегровані предмети вивчаються в близьких часових межах (впродовж одного уроку, одного дня). Тобто якщо вчитель весь урок вивчає одну тему, залучаючи з інших відомості, способи дій на основі сформованих в учнів умінь та навичок, форму подання навчального матеріалу тощо, то він використовує *вертикальний тематизм*.

Структура інтегрованого уроку

Застосування інтегрованої технології висуває певні вимоги щодо основних технологічних етапів інтегрованого уроку.

I. Актуалізація опорних знань

1. Підготовка до сприйняття.

Мета – сфокусувати увагу учнів, викликати бажання до активної пізнавальної діяльності.

2. Опора на особистісний досвід школяра.

Мета – перевірити рівень самостійного опрацювання учнями попереднього навчального матеріалу.

3. Розкриття пізнавального інтересу,

Мета – стимулювати пізнавальний інтерес школярів шляхом включення

II Цілепокладання

1. Формування пізнавальних мотивів навчання.

Мета – зацікавити школярів, сформувати позитивну мотивацію до теми, що вивчатиметься на уроці.

2. Повідомлення теми, завдань уроку.

3. Узгодження особистісного досвіду школяра з навчальними завданнями міжпредметного характеру.

Мета – чітко визначити тему, мету уроку, показати місце нового матеріалу в системі навчального курсу, у взаємозв'язках з іншими шкільними дисциплінами.

ІІІ. Вивчення нового матеріалу.

1. Виклад нового матеріалу.

Мета – забезпечити усвідомлення, сприйняття нового матеріалу учнями, спрямувати самоорганізацію школярів на застосування набутих знань у практиці.

2. Розкриття основних домінант уроку учителями - предметниками.

Мета – на основі міжпредметної взаємодії розкрити базові змістові блоки навчального матеріалу.

3. Конструювання (моделювання).

Мета – практичне засвоєння матеріалу, досягнення поставлених цілей уроку через конструювання (моделювання) інтегрованих сцен, епізодів, текстів тощо.

ІV. Закріплення

1. Закріплення нових знань і способів дій.

Мета – забезпечити зворотній зв'язок, контроль результатів вивчення матеріалу, закріпити рівень сформованості знань та умінь.

2. Ціліреалізація.

Мета – підбити підсумок вивчення теми, здійснити аналіз отриманих результатів, проаналізувати ступінь досягнення навчально-виховних завдань.

3. Контрольно-оцінювальна діяльність.

Мета – визначити особистий внесок учнів у колективну пізнавальну діяльність на уроці.

4. Залучення учнів до проектування наступного уроку.

Мета – на основі теми, мети наступного уроку визначити його основні змістові та структурні компоненти, роль школярів у їх реалізації.

Запитання для самоперевірки

1. Заповніть пропущені місця

В основу розробки інтегрованого курсу «Я досліджую світ» лягли такі ідеї: _____.

В курсі «Я досліджую світ» інтегруються такі освітні галузі:

Міжпредметні зв'язки бувають: _____

2. Питання для самоконтролю

1. Яка сутність дефініцій «інтеграція» та «інтегроване навчання»?

2. Які переваги інтегрованого навчання над предметним в початковій школі?

3. Назвіть способи інтеграції змісту початкового навчання.

4. В чому полягає сутність вертикальних та горизонтальних міжпредметних зв'язків?

5. Назвіть ключові підходи стимулювання мотивації та активізації освітнього процесу інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Рекомендовані джерела

1. Гавриш Н. В. Інтегровані заняття: методика проведення / К.: Шкільний світ, 2007. 128 с.
2. Державний стандарт початкової освіти навчання URL: <https://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>
3. Жоголева Н. В., Байсара Л. І. Психологія візуального мислення та засоби його формування при навчанні URL: http://www.rusnauka.com/22_NIOBG_2007/Psihologia/25170.do/htm.
4. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ - початок ХХІ ст.) К.: Богданова А. М. 2009. 404 с.
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи URL:

<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>

6. Пометун О. І., Пирожено Л.В. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання. К.: А.С.К., 2004. С. 50-96.
7. Ярошенко О. Г. Групова навчальна діяльність школярів: Теорія і методика. Київ: Партнер, 1997. С. 46 – 74.
8. Електронний ресурс. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2540>
9. Електронний ресурс. URL: <https://www.slideshare.net/glinskaya30/ss-16396482>
10. Електронний ресурс. URL: <https://naurok.com.ua/post/metod-lapbook-yaskravo-tvorcho-piznavaino>

Тема. Групова робота як засіб формування ключових компетентностей молодших школярів

Практичне заняття

Тема. Використання технології диференційованого навчання на уроках з курсу «Я досліджую світ»

Мета: поглибити професійні компетентності з організації роботи здобувачів початкової освіти в диференційованих групах; удосконалити вміння з моделювання диференційованих завдань до тем інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Основні поняття: групова та парна діяльність, способи взаємодії в групах, диференційоване навчання, способи диференціації завдань.

Індивідуальна робота з підготовки до практичного заняття:

1.Опрацювати тему «Групова робота як засіб формування ключових компетентностей молодших школярів».

2. Підібрати цікаві завдання для виконання в групах з різними способами взаємодії.

Завдання для практичної роботи

1. Проаналізуйте зміст однієї з тем курсу та виділіть основні поняття.

2. Обґрунтуйте спосіб об'єднання здобувачів освіти в групи. Спрогнозуйте критерії об'єднання.
3. Пригадайте правила роботи в групах.
4. Змодельуйте по два завдання для роботи в групах до кожного способу диференціації: за рівнем складності змістової сторони, за рівнем складності діяльнісної сторони, за рівнем самостійності.
5. Спрогнозуйте можливі проблеми, які можна вирішити технологією диференційованого навчання у процесі вивчення курсу «Я досліджую світ».
6. Зробіть висновки і узагальнення.

Короткі теоретичні відомості за темою

В умовах інтерактивного навчання групові форми роботи, зокрема робота в малих групах, набувають особливого значення. Учні стають невід'ємною частиною згуртованого колективу, де через свої індивідуальні можливості вони починають співпрацювати з однолітками та зацікавлені в підтримці дружніх стосунків.

Принципи формування груп.

Етапи створення груп: групи формуються на різних етапах уроку відповідно до дидактичних, психологічних та управлінських цілей учителя, а також результатів контролю. Склад груп визначається з урахуванням цих цілей.

Тривалість дії групи: кожна група функціонує протягом часу, відведеного на виконання конкретного завдання.

Обмежений час на виконання завдань: групи отримують завдання з обмеженням у часі, після чого вони повинні звітувати про виконану роботу. У деяких випадках важливіший сам процес роботи, а не кінцевий результат.

При організації і проведенні групової діяльності слід дотримуватись такої структури:

–**Вступна частина:** постановка пізнавального завдання (проблемної ситуації); інструктаж щодо послідовності роботи; роздавання дидактичного матеріалу.

–*Групова робота*: знайомство з матеріалом, планування роботи в групі; розподіл завдань усередині групи; індивідуальне виконання завдання; обговорення індивідуальних результатів роботи у групі; обговорення спільного завдання групи; підбиття підсумків виконаної роботи.

–*Заклучна частина*: повідомлення про результати роботи у групах; аналіз виконання пізнавального завдання; загальний висновок про групову роботу і досягнення цілей.

Орієнтовні правила групової роботи:

- брати активну участь у роботі групи (пари);
- починати висловлюватися спочатку за бажанням, а потім – по черзі;
- дотримуватись правил активного слухання, не перебивати одне одного;
- обговорювати ідеї, а не особистостей, які висловили ці ідеї;
- утримуватись від оцінок та образ учасників групи;
- намагатися дійти спільної думки, хоча в деяких випадках у групі може бути особлива думка і вона має право на існування.

Способи організації діяльності учнів у групах: спосіб позиційної взаємодії, індивідуально-групової взаємодії, конвеєрної взаємодії.

Для диференціації завдань на уроках «Я досліджую світ» учнів умовно об'єднують в три групи.

Перша група складається з учнів, які глибоко і свідомо засвоюють програмні знання з дисциплін, а також знання про способи виконання предметних, мислительних і пізнавальних дій. Вони опановують такі вміння:

а) предметні (використання термометра, карти, гномона, визначення масштабу, розрізнення рослин і тварин за природними угрупованнями тощо);

б) мислительні (аналіз, абстрагування, порівняння, протиставлення, встановлення взаємозв'язків, узагальнення);

в) пізнавальні (спостереження, виконання дослідів і практичних робіт, робота з підручником та іншою літературою).

Учні цієї групи активно виконують різні завдання, проявляють самостійність і цікавляться додатковою інформацією про природні об'єкти. Тому на уроках їм слід давати творчі завдання проблемно-пізнавального характеру, іноді з елементами дослідження.

Друга група складається з учнів, які засвоюють знання, але часто не можуть обґрунтувати власну думку або пояснити певні терміни під час їх трактування. Вони допускають неточності при використанні предметних, мислительних або пізнавальних умінь, особливо в окремих діях та їх послідовності. Школярі виявляють певний інтерес до завдань, але починають працювати лише за вимогою вчителя. Вони також беруть участь у позакласних і позаурочних заходах з предметів. Таким учням слід привчатися до тривалих зусиль, озброюватися методами навчальної діяльності та вчитися об'єктивно оцінювати свою діяльність.

До третьої групи належать учні, які засвоюють лише окремі факти та не володіють прийомами предметної, інтелектуальної та пізнавальної діяльності. Вони не виявляють інтересу до завдань і працюють тільки під безпосереднім наглядом учителя.

Запитання для самоперевірки

1. Заповніть пропущені місця

При організації і проведенні групової діяльності слід дотримуватись такої структури:_____.

Виділяють такі способи організації діяльності учнів в групах: _____.

Основне призначення диференційованих завдань – _____.

2. Питання для самоконтролю

1. Яка сутність дефініцій «диференціація» та «диференційоване навчання»?

2. Які способи об'єднання здобувачів освіти в групи використовують в початковій школі?

3. Назвіть прийоми диференційованих завдань на уроках «Я досліджую світ» (за Т.Байбарою та С.Логачевською).

4. Опишіть алгоритм організації діяльності здобувачів освіти в парах.

5. Перерахуйте орієнтовні правила групової роботи.

6. Назвіть основні особливості диференціації освітнього процесу інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Рекомендовані джерела

1. Гавриш Н. В. Інтегровані заняття: методика проведення. К.: Шкільний світ, 2007. 128 с.
2. Державний стандарт початкової освіти навчання URL: <https://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>
3. З. Жоголева Н. В., Байсара Л. І. Психологія візуального мислення та засоби його формування при навчанні URL: http://www.rusnauka.com/22_NIOBG_2007/Psihologia/25170.do o/html
4. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина XX - початок XXI ст.) К.: Богданова А. М. 2009. 404 с.
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczya.html>
6. Пометун О. І. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання. К.: А.С.К., 2004. С. 50-96.
7. 11. Ярошенко О. Г. Групова навчальна діяльність школярів: Теорія і методика. Київ: Партнер, 1997. С. 46 – 74.
8. Електронний ресурс. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2540>
9. Електронний ресурс. URL: <https://www.slideshare.net/glinskaya30/ss-16396482>

10. Електронний ресурс. URL:
<https://naurok.com.ua/post/metod-lapbook-yaskravo-tvorcho-piznavaino>

Тема. Формувальне оцінювання – інноваційний аспект контролю та оцінювання результатів навчання в інтегрованому курсі «Я досліджую світ»

Практичне заняття

Тема. Складання карток діагностичного контролю до різних тем освітніх галузей курсу «Я досліджую світ»

Мета: сприяти формуванню у здобувачів вищої освіти компетентнісного підходу до організації та проведення формувального оцінювання з курсу «Я досліджую світ»; удосконалити вміння моделювати картки для діагностичного контролю, враховуючи диференційований підхід у навчанні; узагальнити ключові ідеї щодо оцінювання знань і умінь здобувачів початкової освіти з курсу «Я досліджую світ».

Основні поняття: оцінювання, формувальне оцінювання, види оцінювання, підсумковий контроль, картки діагностичного контролю.

Індивідуальна робота з підготовки до практичного заняття:

1.Опрацювати Наказ МОНУ №813 від 13.07.2021р. «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1 – 4 класів закладів загальної середньої освіти».

2. Проаналізуйте «Основні вимоги до знань і умінь учнів» із програми і складіть перелік навиків і умінь, які повинні набути здобувачі початкової освіти, вивчаючи конкретну (дану) тему.

Завдання для практичної роботи

1. Виділіть основні вимоги до організації формувального та підсумкового контролю до курсу «Я досліджую світ», враховуючи зміст Наказу МОНУ №813 від 13.07.2021р. «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання

результатів навчання учнів 1 – 4 класів закладів загальної середньої освіти).

2. Наведіть приклади завдань для формувального оцінювання, які сприятимуть відстеженню особистісного розвитку учнів.

3. Складіть картки діагностичного контролю, враховуючи диференційований підхід у навчанні.

Рекомендації до роботи:

- в кожній картці повинно бути 5-7 завдань;
- завдання слід складати різного характеру;
- запитання повинні вимагати короткої, стислої, точної письмової відповіді

Короткі теоретичні відомості за темою

Однією з найбільш актуальних проблем розвитку сучасної освіти є створення нової системи оцінювання, яка дозволила б не тільки фіксувати досягнення педагогічних цілей здобувачів освіти, а й допомагала виявляти труднощі, що виникають при засвоєнні знань, з метою пошуку шляхів їх подолання.

Під формувальним оцінюванням розуміють «інтерактивне оцінювання прогресу учнів, що дає змогу вчителю визначати потреби учнів та відповідним чином адаптовувати процес навчання».

Формувальне оцінювання (formative assessment) розуміється як інтерактивне оцінювання прогресу учнів. Це дозволяє вчителям визначати потреби учнів та адаптовувати процес навчання відповідно до цих потреб. Формувальне оцінювання сприяє учням в усвідомленні та відслідковуванні особистого прогресу, а також у плануванні подальших кроків з допомогою вчителя. Його мета – поліпшення навчання шляхом постійного моніторингу та коригування освітнього процесу.

Форми контролю, що є прийнятними у початковій школі, класифіковані за кількістю охоплених учасників такі: *індивідуальна, групова або фронтальна.*

Запровадження у контрольній діяльності формувального підходу можливе при активному використанні

індивідуальної форми. Саме індивідуальна форма контролю сприяє неперервному відстеженню особистісних досягнень школяра та процесу опановування ним навчального досвіду. «Це дозволить вибудовувати індивідуальну траєкторію розвитку учня / учениці; діагностувати досягнення дитини на кожному з етапів процесу навчання; вчасно виявити проблеми й запобігти їх нашаруванню; мотивувати учня / ученицю до прагнення здобути максимально можливі результати; виховувати ціннісні якості особистості, бажання навчатися, відсутність побоювання помилитися, переконання у власних можливостях і здібностях тощо».

В умовах організації освітнього процесу початкової школи доцільним є використання *групового* контролю навчальних досягнень здобувачів початкової освіти. Він охоплює спільними для всіх здобувачів завданнями для активної співпраці. Хоча учні отримують однакові або по варіантам завдання, аналіз їх робіт засвідчує, що якість, а відповідно і рівень виконаних робіт різний. Тому до кожного учня окремо підбирається алгоритм щодо коригування та планування його навчальної діяльності.

Інтерактивним методом формувального оцінювання в сучасній освіті є *програмований контроль*, який передбачає використання комп'ютерних програм для навчання. Цей метод дозволяє проводити статистичний аналіз результатів, створювати якісні творчі завдання та проекти. Програмований контроль допомагає учням розвивати навички самоконтролю та самооцінки своїх навчальних досягнень.

У сучасній початковій школі вчителі використовують тестові завдання різних рівнів складності та типів. Серед них є закриті завдання з вибором правильної відповіді з кількох варіантів, завдання з альтернативною відповіддю, а також завдання на встановлення відповідності чи послідовності. Також використовуються відкриті завдання, де учні повинні доповнити відповідь або викласти її самостійно.

Великий інтерес у здобувачів початкової освіти викликають інтерактивні заняття на завершальному етапі

вивчення завершеної теми. До таких занять можемо віднести *квести та навчальні проекти*. Ці форми організації освітньої діяльності здобувачів освіти дають змогу оцінити рівень сформованості пізнавальних та розвивальних умінь. Завдання, які подаються у нестандартних формулюваннях, наближають учнів до реальних навчальних ситуацій. Нестандартний підхід до завдань залучає учнів до практичних життєвих ситуацій, не пов'язаних безпосередньо зі звичним навчанням. Мета таких занять – активне залучення учнів до переосмислення життєвого досвіду, його доповнення необхідними знаннями та використання в нових навчальних умовах.

Ефективність формульовального оцінювання залежить також від дидактичних прийомів вчителя з інструментарієм такого виду діяльності. У Наказі МОН України № 813 від 13 липня 2021 року «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти» рекомендовано дотримуватись такого алгоритму діяльності вчителя у процесі організації та проведення формульовального оцінювання.

Алгоритм діяльності вчителя у процесі організації і проведення формульовального оцінювання: *формулювання об'єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей; визначення разом з учнями критеріїв оцінювання; формування суб'єктної позиції учнів у процесі оцінювання; створення умов для формування умінь учнів аналізувати власну навчальну діяльність (рефлексія); коригування спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання.*

Формульовальне оцінювання передбачає застосування прийомів самооцінювання та взаємооцінювання, що сприяють підвищенню відповідального ставлення здобувачів освіти до навчання. Метою самооцінювання є попередження та виправлення помилок. Вправи на розвиток умінь самооцінювання та взаємооцінювання можуть бути інтегровані в будь-які уроки, гармонійно вплітаючись у їх контекст. Для здобувачів освіти 3-4 класів доцільно підбирати вправи, які вимагають формулювання оцінних суджень та використання

запитань з аргументованими відповідями.

Самооцінювання та самоконтроль є складовими компонентами усіх видів освітньої діяльності молодших школярів і здійснюється на різних етапах її виконання. Важливо зазначити, що самоконтроль сприяє концентрації уваги за власними діями, результатами цих дій та їх регуляцією.

Розвиток самоконтролю та самооцінювання в навчальній діяльності здобувачів початкової освіти підпорядковується певним закономірностям. Школярі не одразу опановують навичками їх проведення. Тільки поступово, навчаючись у школі, завдяки багаторазовому вправлянню, самоконтроль та самооцінювання стають необхідним компонентом освітньої діяльності. Лише починаючи з другого класу самоконтроль та самооцінювання починають помітно проявлятися як складова навчальної діяльності.

Запитання для самоперевірки

1. Заповніть пропущені місця

Основні групи методів формувального оцінювання: _____.

Формувальне оцінювання з курсу «Я досліджую світ» здійснюється шляхом _____.

Об'єктами формувального оцінювання є: _____.

2. Питання для самоконтролю

1. Яка сутність дефініцій «оцінювання», «формувальне оцінювання», «самооцінювання» та «самоконтроль»?

2. Опишіть алгоритм діяльності вчителя у процесі організації і проведення формувального оцінювання на прикладі однієї з тем природничої освітньої.

3. Назвіть вимоги до тестових завдань як контрольно-вимірювального засобу освітніх досягнень здобувачів освіти.

4. Обміркуйте, чи є доцільним використання програмового контролю в умовах офлайн навчання?

5. Як визначається обсяг діагностичних робіт інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Рекомендовані джерела

1. Дячук П.В. Формування самооцінки молодших школярів у

- навчальній діяльності : монографія. Умань: [П.П. Жовтий О.О.], 2016. 210с.
2. Наказ МОНУ №813 від 13.07.2021р. «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1 – 4 класів закладів загальної середньої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-ocinyuvannya-rezultativ-navchannya-uchniv-1-4-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>
 3. Фідкевич О.Л., Богданець-Білокаленко Н. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: теорія і практика формування оцінювання учнів у 3 – 4 класах закладів загальної середньої освіти» для педагогічних працівників. Київ: Генеза, 2020, 96с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

**Тема. Дослідницька діяльність в інтегрованому курсі
«Я досліджую світ»**

Практичне заняття

**Тема. Моделювання уроків з використанням технології
дослідницької діяльності в інтегрованому курсі «Я
досліджую світ»**

Мета: поглибити і конкретизувати компетентності здобувачів вищої освіти щодо організації та проведення різних видів дослідницької діяльності з молодшими школярами; удосконалити практичні навички та вміння з підготовки методичного коментаря до виконання дослідницької діяльності здобувачами початкової освіти при вивченні курсу «Я досліджую світ».

Основні поняття: дослідницька діяльність, дослід, експеримент, спостереження, лепбук, сторітелінг.

Індивідуальна робота з підготовки до практичного заняття:

1. Опрацюйте статтю Гілевич Л.І. «Сторітелінг в початковій школі як технологія розвитку критичного мислення». URL: <https://18047.blogspot.com/>-

3. Виділіть вимоги до побудови стортеллінгу.

4. Підготуйте трафарет для виготовлення лепбуку.

Завдання для практичної роботи

1. На основі аналізу змісту теми виділіть особливості формування дослідницької поведінки молодших школярів. Структура дослідницької поведінки.

2. Скласти перелік тем та спрогнозувати методи дослідницької діяльності здобувачів освіти при їх вивченні.

3. Скласти перелік навчальних тем інтегрованого курсу «Я досліджую світ», до яких дидактично виправданим є застосування технології «лепбук».

4. Скласти методичний коментар до виготовлення лепбуку. Підготувати лепбук до однієї з тем курсу «Я досліджую світ».

5. Підготувати зразки сторітелінгу до тем курсу «Я досліджую світ».

6. Розробити конспект уроку з курсу «Я досліджую світ» із застосуванням методики сторітелінгу.

Короткі теоретичні відомості за темою

Однією з інноваційних технологій, що сприяє усвідомленому запам'ятовуванню навчального матеріалу, є створення лепбука.

У дослівному перекладі з англійської «лепбук» означає «книга на колінах». Сучасний лепбук – це багатофункціональна папка-складанка, що містить різні елементи, такі як наклеєні малюнки, кишеньки, вкладки, аплікації, віконця та дверцята, що відкриваються, а також інші види дидактичного матеріалу, згруповані за певною тематикою.

Першою, хто використала технологію лепбуків у домашній школі, була письменниця та мати з Вірджинії Теммі Дабі. Створення лепбука є фінальним етапом опанування певної теми. Після вивчення теми учень оформлює свої знання у вигляді лепбука, в якому систематизує та вміщує всю

інформацію, яку засвоїв. Лепбук відповідає вимогам предметно-розвивального середовища, оскільки є інформативним, багатофункціональним і сприяє розвитку творчості та уяви. Ця технологія може використовуватися як індивідуально, так і групою учнів, зокрема за участю дорослого в ролі партнера. Крім того, лепбук є засобом художньо-естетичного розвитку дитини, оскільки залучає її до світу мистецтва.

Виготовлення лепбука учнями початкових класів забезпечує такі можливості:

- навчити працювати з різними джерелами інформації;
- розвивати навички аналізу та виокремлення ключових компонентів навчальної інформації;
- збагатити словниковий запас учнів та активізувати їхню комунікативну компетенцію;
- формувати вміння логічно мислити й презентувати наукову інформацію в нестандартній формі;
- створювати на уроці здоров'язбережувальне та емоційно сприятливе середовище;
- розширювати інформаційний простір учнів завдяки створенню творчо-дослідницького середовища.

Лепбук – це структурований тематичний посібник, оформлений яскраво й відповідно до вікових особливостей дітей. Його особливість полягає в тому, що він може згортатися для компактного зберігання і розгортатися в об'ємну папку для спільної роботи кількох дітей. Лепбуки не мають чітко визначених розмірів, проте їх найчастіше виготовляють у форматі А4 у згорнутому вигляді та в форматі А3 – у розгорнутому. Такі розміри зручні для самостійної роботи: діти можуть тримати лепбук в руках, виконувати завдання та легко зберігати його на полиці або в портфелі.

Для виготовлення лепбука знадобляться такі матеріали:

- картон-основа (картонна папка або аркуш цупкого паперу формату А3/А4);
- папір (білий, кольоровий, для скрапбукінгу, різних текстур і кольорів);

- ручки, олівці, фломастери, фарби;
- ножиці (звичайні та фігурні);
- клей або двосторонній скотч;
- степлер;
- декоративні елементи (гудзики, намистини, блискітки, підвіски, природні матеріали, наклейки, тематичні вирізки з журналів).

Лепбук не є універсальним засобом, який автоматично зробить навчання захопливим для всіх учнів, оскільки значною мірою успіх залежить від стилю викладання вчителя. Проте використання таких форм роботи сприяє розвитку творчої особистості, для якої навчальний процес стає активним і усвідомленим.

Молодший шкільний вік – це важливий період формування мовленнєвої діяльності, який базується на розвитку мисленнєвих процесів. У зв'язку з цим існує багато сучасних освітніх технологій, які допомагають вчителю організовувати процес навчання, вчать учнів говорити, слухати, міркувати та робити обґрунтовані висновки. Однією з таких технологій є Storytelling, що є ефективним методом, який впливає на формування особистості молодшого школяра.

Storytelling – це технологія створення історії та передавання інформації через неї з метою впливу на емоційні, мотиваційні та когнітивні сфери слухача. Сам термін походить від англійських слів *story* – історія та *telling* – розповідати. Тож сторітелінг – це мистецтво розповіді історій. Технологію сторітелінгу було розроблено в 90-х роках XX століття американцем *Девідом Армстронгом*, який успішно впровадив її в управління міжнародною корпорацією.

Основне завдання сторітелінгу – за допомогою історії створити мотивацію до навчання, пробудити симпатію до головного героя, який допоможе зацікавити дітей і донести до них необхідну інформацію у доступній формі.

Основні функції сторітелінгу:

1. Мотиваційна. Історії виступають засобом переконання учнів, що надихає їх на прояв ініціативи у навчальному процесі.

2. Об'єднуюча. Сторітелінг сприяє розвитку дружніх, колективних стосунків у класі та групі.

3. Комунікативна. Історії підвищують ефективність спілкування між учнями та вчителями на різних рівнях.

4. Інструмент впливу. Використання сторітелінгу дозволяє м'яко впливати на учнів, формуючи в них суспільно корисні переконання.

5. Утилітарна. Це один із найпростіших способів донесення змісту завдань чи проектів до учнів.

У сучасній педагогіці виділяють такі види сторітелінгу:

1. Класичний (пасивний) сторітелінг – це форма розповіді, коли історію розповідає педагог, а учні лише слухають та сприймають інформацію.

2. Активний сторітелінг передбачає залучення всіх учнів до спільної діяльності. Вчитель подає основу події, формує проблему, визначає мету й завдання, а учні активно включаються в процес складання історії.

3. Цифровий сторітелінг передбачає додавання до історії візуальних компонентів, таких як відеопрезентації, ілюстрації (малюнки, картини тощо), скрайбінг, інфографіка та інші візуальні елементи.

Незалежно від жанру, будь-яка історія, на відміну від простого викладу фактів, має кілька ключових елементів:

1. Персонаж – головний герой, з яким пов'язана основна дія.

2. Інтрига – елемент напруження або загадки, що привертає увагу.

3. Сюжет – послідовність подій, яка розгортається в історії. *Структура сторітелінгу.* Вступ – основна мета цього етапу полягає у підготовці учнів до самої історії, створюється контекст, який допомагає слухачам зануритися в події.

Розв'язка – це переломний момент у розвитку сюжету. Наприклад, ситуація була поганою, ми щось змінили, і стало добре, або навпаки – було добре, але через недбалість стало гірше. Історії без розв'язки не викликають інтересу в учнів, адже саме цей елемент додає динаміки та захоплює.

Висновки – обов'язковий етап, який допомагає учням усвідомити зміст історії. Часто з однієї історії можна зробити кілька висновків, тому важливо спрямувати думки дітей у потрібному напрямку. Головне – не перетворити цей етап на повчання, аби не втратити емоційного зв'язку з учнями.

Для кожної вікової групи варто обирати найбільш привабливих та знайомих персонажів із казок, оповідань або мультфільмів, які будуть супроводжувати їх протягом навчального року. Також можна ввести нового персонажа, який допомагатиме дітям у пізнанні світу своїми пригодами.

Таким чином, освітній сторітелінг є ефективним інструментом як для очного, так і для дистанційного навчання в рамках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Запитання для самоперевірки

1. Заповніть пропущені місця

Дослідницька діяльність – це _____.

Дослідницька діяльність здійснюється за такими напрямками: _____.

Спостерігати – означає _____.

Лепбук – це _____.

2. Питання для самоконтролю

1. Яка сутність дефініцій «дослідницька діяльність» та «лепбук, «сторітелінг»?

1. Яка відмінність між дослідом та експериментом. Назвіть структурні компоненти експерименту.

5. Чим відрізняються між собою фенологічні та метеорологічні спостереження.

6. Чому творчу дослідницьку діяльність краще проводити в початковій школі II циклу?

7. Які уміння складають підгрунття дослідницької діяльності?

6. Наведіть приклади вправ, які допоможуть розвивати дослідницькі уміння при вивченні інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

7. Перерахуйте основні функції сторітелінгу.

Рекомендовані джерела

1. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах. К.: Веселка, 1998. – 334 с.
2. Височан Л. М. Методика викладання природознавства: курс лекцій. Навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2014. 170 с.
3. Гич Г.М. Сторітелінг як інноваційна методика формування мовної компетентності. *Науковий вісник Миколаївського університету ім. В. О. Сухомлинського*. 2015. № 4. С.188-192.
2. Гілевич Л.І. Сторітелінг в початковій школі як технологія розвитку критичного мислення URL: / <https://18047.blogspot.com/>
3. Гуцина Н. Сторітелінг як ефективний варіант неформального навчання URL: [https://www.ar25.org/article/storitelling-yak-efektyvnyy-variant-neformalnogo navchannya.html](https://www.ar25.org/article/storitelling-yak-efektyvnyy-variant-neformalnogo-navchannya.html)
4. Державний стандарт початкової освіти навчання URL: <https://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>
5. Марк Лівін «Сторітелінг для очей вух і серця». URL: <https://nashformat.ua/products/storiteling-dlya-ochey-vuh-i-sertsya-709305>
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/>

Тема. Застосування проєктного методу в інтегрованому курсі «Я досліджую світ»

Практичне заняття

Тема. Складання одного з видів проєктів до тем з курсу «Я досліджую світ»

Мета: поглибити сутність понять «проєкт», «проєктна діяльність», «дидактична характеристика проєкту»; навчитися складати проєкт на прикладі однієї з тем інтегрованого курсу «Я досліджую світ» та моделювати проєктну діяльність в інклюзивному класі.

Основні поняття: проєкт, проєктна діяльність, види проєктів, дидактична характеристика проєкту.

Індивідуальна робота з підготовки до практичного заняття:

1. Опрацювати тему «Застосування проєктного методу в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» системі Moodle МДУ та підготувати реферативне повідомлення.

2. Опрацюйте тему «Методи навчання в інклюзивних класах» [9, с. 74 – 77]. Виділіть методи притаманні для проєктної діяльності дітей з обмеженими можливостями.

3. Прослухати тренінг «Створення ефективних онлайн проєктів. Мотивація учнів. Природознавство» за посиланням <https://pifa.com.ua/training/stvorennia-efektnih-onlajn-proektiv-motivacia-290?cat=LiDQn9GA0LjRgNC%2B0LTQvtC30L3QsNCy0YHRgtCy0L4%3D&inpoint=pifa.com.ua>. Підготувати стислу інформацію про особливості створення проєктів з мультимедійною презентацією.

Завдання для практичної роботи

1. На основі теоретичних знань з теми, виділіть особливості структури, методик організації та проведення проєктів в початковій школі. Зосередьте увагу на підборі завдань для проєктної діяльності в інклюзивному класі.

2. Проаналізуйте зміст програми і виділіть теми до яких запропоновано проводити з учнями проєктну діяльність.

3. Складіть дидактичну характеристику проєкту до однієї з підібраних тем.

4. Розробіть навчальний план і презентацію проєкту з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (природознавча та технологічна галузь, тема за вибором студента).

5. Виділіть види діяльності дітей на кожному етапі проведення проєкту.

6. Зробіть висновки і узагальнення.

Короткі теоретичні відомості за темою

Проектна діяльність є ефективним інструментом для розвитку самостійних навчальних навичок, поєднання теоретичних знань із практичною діяльністю, розкриття особистісних якостей учнів, а також для реалізації їх творчого потенціалу. Пріоритетом стають такі форми самостійної роботи учнів, які засновані не лише на застосуванні набутих знань і вмінь, але й на здобутті нових знань на їх основі. Метод проєктів завжди передбачає вирішення певної проблеми, що вимагає застосування різноманітних методів та обов'язкової інтеграції знань і навичок з різних освітніх галузей початкової школи. Завдяки цьому метод забезпечує всебічний розвиток учнів, навчаючи їх працювати з інформацією, креативно підходити до вирішення завдань і приймати обґрунтовані рішення.

У сучасній школі метод проєктів розглядається як система навчання, яка дозволяє учням здобувати знання та навички в процесі планування й виконання проєктних завдань, що поступово ускладнюються. Цей метод належить до педагогічних технологій ХХІ століття, які орієнтовані на розвиток здатності адаптуватися до швидкозмінного світу.

Основою методу є розвиток пізнавальних інтересів учнів, їх уміння самостійно формувати знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, виявляти компетентність у питаннях, пов'язаних із темою проєкту, та розвивати критичне мислення. Метод проєктів завжди орієнтований на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну або групову, яку вони виконують

протягом певного часу. Важливою складовою методу є наочність результатів виконаних проєктів. Для теоретичних завдань учні повинні знаходити конкретні рішення, а для практичних – досягати конкретного результату, готового до впровадження.

Проєктна діяльність у широкому сенсі – це спланована й усвідомлена діяльність, спрямована на формування у школярів певних інтелектуальних і практичних умінь. У вузькому сенсі проєктна діяльність розглядається як спільна навчально-пізнавальна, творча або ігрова діяльність, яка має спільну мету та узгоджені методи.

Тобто проєкт – це «шість П»:

- П – проблема;
- П – проєктування (планування);
- П – пошук інформації;
- П – продукт;
- П – презентація;
- П – портфоліо.

Залучення молодших школярів до проєктної діяльності сприяє формуванню в них ключових компетентностей, таких як: уміння працювати в колективі; здатність розділяти відповідальність; навички аналізу результатів діяльності; почуття приналежності до команди; навички аналітичного підходу до інформації; здатність до адекватної самооцінки.

Проєктна діяльність включає пошук інформації, її обробку, систематизацію, узагальнення та адаптацію для подальшого використання. Результатом проєкту є певний кінцевий продукт. Це може бути газета, книга, листівка, виставка малюнків, колективне панно, твір, комп'ютерна презентація, реклама, віртуальний музей, фотоальбом, збірка творів тощо. Форми презентації також різноманітні: вистава, свято, концерт, рольова гра, екскурсія, дослідницька робота, тематична мінізбірка, сценка тощо.

Типологія навчальних проєктів залежить від цілей і завдань навчання та визначається кількома параметрами:

1. За домінуючою діяльністю в проєкті: дослідницькі; пошукові; творчі; рольові; інформаційно-прикладні.

2. За предметно-змістовою складовою: моно- або міжпредметні проєкти.

3. За характером координації проєкту: з відкритою координацією; з прихованою координацією.

4. За характером контактів: внутрішні проєкти; міжнародні проєкти.

5. За кількістю учасників: індивідуальні; групові; масові.

6. За тривалістю виконання: короткотривалі (одне заняття); середньотривалі (від тижня до місяця); довготривалі (декілька місяців).

Вимоги до навчального проєкту:

1. Наявність соціально значущого завдання (проблеми): проєкт повинен вирішувати дослідницьку, інформаційну або практичну проблему через пошук і застосування знань.

2. Планування дій: проєкт починається з планування дій для вирішення проблеми, тобто з проєктування. На цьому етапі визначаються вид продукту та форма презентації. Ключовою частиною плану є покрокова розробка проєкту, де зазначаються конкретні дії, очікувані результати, терміни виконання та відповідальні за кожний етап.

3. Дослідницька робота: кожен проєкт вимагає від учнів дослідницької роботи. Основна ознака проєктної діяльності – пошук, обробка та осмислення інформації, яка згодом буде представлена учасникам проєктної групи.

4. Продукт проєкту: результатом проєктної діяльності має стати конкретний продукт, який відображає вирішення проблеми.

5. Презентація продукту: підготовлений продукт повинен бути представлений переконливо, як найкращий варіант вирішення проблеми. На завершальному етапі проєкту учні презентують свій продукт.

Аналіз різних підходів до проєктної діяльності дозволяє виділити три основні етапи:

1. Підготовчий: Визначення теми, проблеми, мети проєкту, формування групи, планування та розподіл завдань.

2. Практично-виконавчий: Реалізація проєкту, збирання, обробка та аналіз інформації, створення продукту.

3. Заключний: Презентація проєкту, оцінка результатів, висновки та рефлексія.

Кожен вчитель має можливість обирати структуру проєктної роботи відповідно до своїх потреб і можливостей учнів, адаптуючи технологію проєктування для досягнення найкращих результатів.

Оцінювання проєктної діяльності учнів має бути *стимулюючим і мотивуючим, а не змагальним*. Особливу увагу слід приділяти визнанню внеску кожного учня. Для школярів, які досягли високих результатів, можна передбачити вручення «дипломів» або «пам'ятних подарунків». Однак у початковій школі важливо *заохотити кожного учасника* проєкту, щоб уникнути конкуренції між дітьми.

Запитання для самоперевірки

1. **Заповніть пропущені місця**

Проект – це «шість П»: _____.

Проект – це _____.

За домінуючою в проєкті діяльністю виділяють: _____.

2. **Питання для самоконтролю**

1. Яка сутність дефініцій «проєкт» та «проєктна діяльність»?

2. Опишіть основні етапи проєктної діяльності та їх завдання.

3. Назвіть види освітніх продуктів, які відображатимуть результати проєктної діяльності здобувачів початкової освіти в курсі «Я досліджую світ».

4. Перерахуйте функції проєктної діяльності у початковій школі.

5. Назвіть основні типи проєктів, які використовуються при вивченні інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Рекомендовані джерела

1. Біда О.А. Інтерактивні технології навчання в початковій школі: навч. посіб. Умань: РВЦ «Софія», 2007. 212с.

2. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та інші. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу»: Київ.: Видавництво «Алатон», 2019. 128 с.

3. Гільберг Т., Тарнавська С., Хитра З., Павич Н. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1 – 2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. Київ: Генеза, 2019. 256с.

4. Гільберг Т., Тарнавська С., Хитра З., Павич Н. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1 – 2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. Київ: Генеза, 2020. 240с.

5. Дубяга С.М. Педагогічні технології в початковій школі: Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів напряму підготовки «Початкова освіта». Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2015. 160с.

6. Єрмаков І.Г. На шляху до школи життєвої компетентності: проєктний підхід. *Метод проєктів: традиції перспективи, життєві результати: практико-зорієнтований зб.* Київ: Департамент, 2003. С.15-29.

7. Метод проєктів в навчально-вихованому процесі (онлайн курс). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=petH0HngQkU>

8. Проєктна діяльність в освітньому процесі початкової школи: методичні рекомендації для вчителів закладів загальної середньої освіти: колектив авторів: Кузьма-Качур М. І., Лавренова М. В., Лалак Н. В., Ліба О. М., Мочан Т. М., Майборода І. О., Товканець Г. В., Хома О. М. / За заг. ред. Товканець Г. В. – Мукачево: РВЦ МДУ, 2020. – 92 с.

9. Стеблюк С.В. Методика інклюзивного навчання за Концепцією «Нова українська школа» (для здобувачів вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта» денної та заочної форм навчання). Навчальний посібник. Ужгород, 2023. 113 с.

Тема. Застосування ігрових технологій в інтегрованому курсі «Я досліджую світ»

Практичне заняття

Тема. Моделювання занять з використанням ігрових технологій

Мета: поглибити сутність понять «ігрові технології», «ігрова діяльність», «структура ігрової діяльності»; удосконалити вміння моделювати урок з ігровими технологіями на прикладі однієї з тем інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Основні поняття: ігрові технології, ігрова діяльність, структура ігрової діяльності, види ігор.

Індивідуальна робота з підготовки до практичного заняття:

1. Поспостерігайте уроки оф чи он лайн з курсу «Я досліджую світ». Зверніть увагу на наявність та місце ігрової діяльності на уроці з метою виявлення її форми та доцільності.

2. Прослухати онлайн курс «Створення навчальних ігор та інтерактивних вправ онлайн інструментами. Природознавство» за посиланням URL: <https://pifa.com.ua/training/stvorennanavcalnih-igor-ta-interaktivnih-370?cat=LiDQn9GA0LjRgNC%2B0LTQvtC30L3QsNCy0YHRgtCy0L4%3D&inpoint=pifa.com.ua>. Змоделюйте власні варіанти ігрових ситуацій до однієї з тем курсу «Я досліджую світ».

3. Сформуйте методичну скарбничку «Ігрові технології на уроках «Я досліджую світ» з вмістом цікавих матеріалів для розвитку мислення молодших школярів (ребуси, загадки, кросворди, шаради, вікторини, ігри із набором шести цеглинок LEGO тощо).

4. Підготуйте педагогічні завдання дидактичних ігор для активізації освітньої діяльності учнів на уроках курсу «Я досліджую світ» у І циклі навчання (за вибором студента).

Завдання для практичної роботи

1. Скласти план уроку з використанням елементів ігрової діяльності.

2. Розробити алгоритм введення гри в освітній процес, беручи до уваги таке:

- місце гри у структурі уроку (на якому етапі проводиться)
- повторення вивченого, первинного сприйняття, закріплення);
- освітня мета ігрової діяльності;
- вид гри (за дидактичною метою та формою проведення);
- склад учасників, розподіл на команди, розподіл ролей;
- перебіг гри, можлива корекція з боку вчителя;
- обговорення результатів, оцінювання (хто оцінює, участь у цьому вчителя).

Короткі теоретичні відомості за темою

Згідно з Концепцією Нової української школи, перший цикл навчання, який називають адаптаційно-ігровим, відзначається активним використанням ігрових технологій на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Гра в освітньому процесі має специфічну природу і визначається як «непродуктивна діяльність», оскільки її мотив не стосується безпосередніх результатів, а знаходиться в самому процесі.

Гра займає важливе місце в освітньому процесі початкової школи, особливо у вивченні навколишнього світу. На ранніх етапах навчання діти ще не мають сформованої установки на виконання навчальних завдань і гра допомагає їм через імітацію певних дій та процесів. Через гру учні засвоюють знання, формують навички, вчаться взаємодіяти, розвиваються емоційно та соціально.

Однак, варто пам'ятати, що хоча гра є важливим інструментом у навчанні, її дидактичну цінність не варто перебільшувати. Як зауважив К. Ушинський: «Учити, граючись, можна тільки найменших дітей до семирічного віку, далі наука

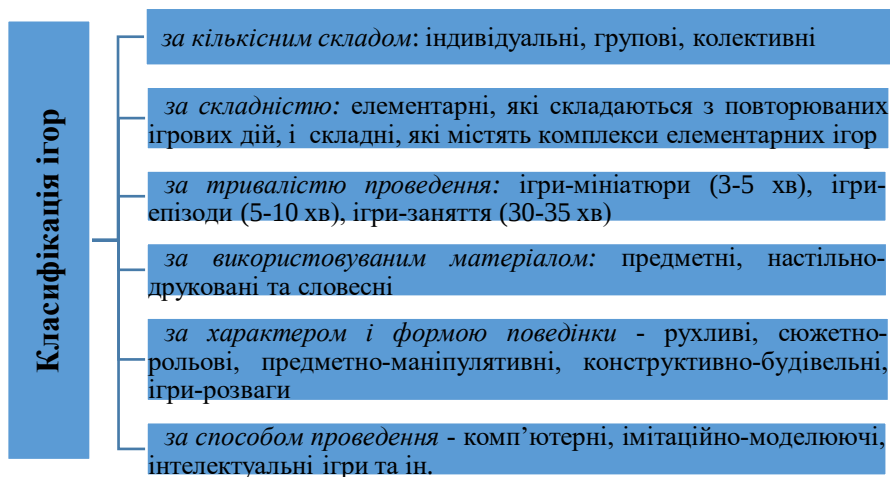
повинна набувати серйозного, властивого їй тону». Це означає, що з віком навчальний процес має поступово набувати більш серйозного характеру, щоб підготувати учнів до майбутніх етапів навчання.

Ігрова діяльність у освітньому процесі має ту ж саму структуру, що й навчальна діяльність. Основні компоненти гри:

- ігрова мета і мотив: Наприклад, бажання зіграти певну роль, вибороти приз, або перемогти;
- ігрові дії: це може бути імітація діяльності дорослої людини або тварини, виконання завдань чи відповіді на запитання ведучого;
- результат: як правило, це схвалення вчителя або отримання призу.

Ігрова діяльність є важливим елементом освітнього процесу, допомагаючи вчителю керувати навчальною діяльністю учнів у цікавій та активній формі. Правильна організація гри дозволяє досягати освітніх цілей, забезпечуючи розвиток учнів як у навчальному, так і соціальному плані.

Класифікація ігор:

Алгоритм проведення гри включає чотири етапи: орієнтація, підготовка до проведення гри, проведення гри, підсумок.

Запитання для самоперевірки

1. Заповніть пропущені місця

Дидактичні ігри класифікують за такими критеріями:_____.

У технології освітнього процесу на основі гри (ігрової діяльності) виділяють такі етапи: _____.

Ігрова діяльність сприяє: _____.

2. Питання для самоконтролю

1. Яка структура ігрової діяльності?
2. Обґрунтуйте, чому гра «непродуктивна діяльність, мотив якої не в її результатах, а в самому процесі».
3. Перерахуйте види ігор за формою проведення.
4. Опишіть етапи освітнього процесу на основі гри.
5. Опишіть умови, що забезпечують ефективність використання дидактичних ігор в процесі вивчення курсу «Я досліджую світ».

Рекомендовані джерела

1. Використання ігрових практик під час уроків у початковій школі. URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=6mBC6lVQDHI>

2. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та інші. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу» : Київ. : Видавництво «Алатон», 2019. 128 с.

3. Гільберг Т., Тарнавська С., Хитра З., Павич Н. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1 – 2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. Київ: Генеза, 2019. 256с.

4. Дубяга С.М. Педагогічні технології в початковій школі: Навчально-методичний посібник для студентів вищих

навчальних закладів на пряму підготовки «Початкова освіта». Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2015. 160с.

5. Ігрові технології в розвивальному середовищі початкової школи: методичні рекомендації. За заг. ред. Г.В.Товканець. Мукачево: РВЦ МДУ, 2023. 156с.

6. Ігри та вправи на розвиток сприймання в початкових класах НУШ. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Bx3KuQYP43Y>

7. Тимофєєва І.Б. Методика викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (природнича освітня галузь). Навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем «Бакалавр» спеціальності 013 Початкова освіта. Маріуполь: МДУ, 2022. 124 с.

Тема. Технології розвитку критичного мислення на уроках «Я досліджую світ»: сутність, методика використання

Практичне заняття

Тема. Розробка фрагменту уроку, використовуючи технології розвитку критичного мислення

Мета: поглибити професійні компетентності з формування у здобувачів початкової освіти критичного мислення; удосконалити вміння з моделювання уроків критичного мислення до тем інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Основні поняття: критичне мислення, структура уроку за технологією критичного мислення, винахідницькі завдання.

Індивідуальна робота з підготовки до практичного заняття:

1. Прослухати онлайн курс «Критичне мислення на уроках. Методи та застосування. Природознавство» за посиланням URL: <https://pifa.com.ua/training/kriticne-mislenna-na-urokah-metodi-220?cat=LiDQn9GA0LjRgNC%2B0LTQvtC30L3QsNCy0YHRgtC>

y0L4%3D&inpoint=pifa.com.ua. Підготуйте есе до теми (200слів).

2. Опишіть типові прийоми фантазування (ТПФ) для активізації розумової діяльності за Г. Альтшуллером.

3. Обгунтувати власні пропозиції щодо підбору вправ та завдань на уроках за технологією критичного мислення.

Перелік завдань

1. Наведіть приклади використання на уроках природничої освітньої галузі винахідницьких задач.

2. На основі теоретичних знань з теми, виділіть особливості структури, організації і проведення вправ «Гронування», «Сенкан», «Діаграма Вена» та ін.

3. Складіть методичний коментар до згаданих вправ для різних етапів процесу засвоєння знань.

4. Розробіть фрагмент уроку та тему: «Вода. Властивості води». (3 клас) з елементами методики «Гронування» та «Сенкан».

Короткі теоретичні відомості за темою

Основоположником сучасної концепції критичного мислення вважається *Джон Дьюї*, який підкреслював, що природні здібності дітей потребують виховного впливу для перетворення на навички критичного мислення. За словами американського дослідника Алека Фішера, саме Дж. Дьюї заклав основи для сучасних підходів до критичного мислення, наголошуючи на необхідності цілеспрямованих зусиль у розвитку здатності до аналізу та рефлексії.

Основною ідеєю технології розвитку критичного мислення є ненав'язливість. Вчитель не нав'язує свої думки учням, не виступає як авторитарний керівник, а надає можливість учневі самостійно здобувати знання та пізнавати себе у процесі навчання. Такий підхід сприяє розвитку самостійності, критичного мислення та здатності робити власні висновки.

Критичне мислення охоплює широкий спектр когнітивних процесів, і тому його трактування варіюється залежно від

дисципліни та методологічних підходів. Основні виклики інтерпретації критичного мислення:

1. **Міждисциплінарність:** критичне мислення вивчається у контексті різних галузей – педагогіки, психології, філософії, соціології, що призводить до різних акцентів у його розумінні.

2. **Багатовимірність:** воно включає такі компоненти, як аналіз, синтез, оцінка інформації, що створює труднощі у його конкретному визначенні.

3. **Практичне застосування:** у педагогіці критичне мислення сприймається як навичка, що розвивається через діяльність, у той час як у філософії воно може розглядатися як метод рефлексії.

Критичне мислення – це складне і багаторівневе явище, яке передбачає використання розумових стратегій та операцій високого рівня для формування обґрунтованих висновків, оцінок і прийняття рішень. Це не просто механічний аналіз інформації, а глибока здатність бачити альтернативи, оцінювати їх і робити зважений вибір.

З педагогічної точки зору, критичне мислення – це комплекс мисленнєвих операцій, які можна розвивати у процесі навчання. Основними аспектами цього мислення є здатність:

- аналізувати, порівнювати, синтезувати та оцінювати інформацію з різних джерел;
- визначати проблеми та формулювати запитання;
- висувати гіпотези та оцінювати можливі альтернативи;
- приймати рішення на основі зібраної інформації та вміти обґрунтовувати свої висновки.

Розвиток критичного мислення молодших школярів на уроках слід організовувати поступово, дотримуючись послідовних етапів, які сприяють формуванню мисленнєвих навичок та творчих здібностей учнів.

1. *Організація спостереження.* На цьому етапі важливо акцентувати увагу учнів на суттєвих та нових аспектах матеріалу, що роблять роботу оригінальною. Спостереження є

основою для подальших роздумів і критичного аналізу, тому учні мають зосередитися на важливих деталях.

2. *Стимулювання творчої уяви.* Для молодших школярів характерна емоційність уяви, тому необхідно допомогти їм зрозуміти й усвідомити побачене або почуте. Учитель повинен показати зв'язки між явищами і предметами, щоб закласти основи для творчого мислення. Це стимулює учнів не лише сприймати інформацію, а й шукати нові рішення та підходи.

3. *Розвиток потреби творчості.*

Створення атмосфери престижності творчого процесу є вирішальним для пробудження в учнів бажання творити. Імпульсивність, характерна для молодших школярів, може бути направлена на конструктивні завдання: запропонувати дітям придумати загадку, казку, риму або знайти щось цікаве у природі. Це не лише розвиває творчі здібності, але й стимулює самостійне мислення.

4. *Підтримка позитивних емоцій.* Для закріплення позитивного ставлення до творчої роботи слід допомагати дітям отримувати задоволення від власних досягнень. Критичне мислення стимулюється через відчуття успіху, яке з'являється під час самостійної праці та творчої активності.

5. *Виховання вольових рис характеру.* У творчому процесі, а особливо в критичному мисленні, важливу роль відіграють такі вольові риси характеру, як самостійність, сміливість, наполегливість, цілеспрямованість та рішучість. Одним із ефективних методів їх виховання є використання ігрових ситуацій, які вимагають від дітей самостійного прийняття рішень і розвитку критичних навичок.

Технологія проведення уроку з розвитку критичного мислення залежить від предметного наповнення, дидактичних завдань і типу уроку – чи це набуття нових знань, чи формування умінь. Також важливим є врахування специфіки освітньої галузі, в рамках якої відбувається навчальний процес. Такий урок традиційно складається з трьох основних частин: вступної, основної та підсумкової.

Фаза актуалізації (виклик) має на меті: актуалізувати в пам'яті учнів наявні знання; неформальним шляхом оцінити те, що вони вже знають; встановити мету навчання; зосередити увагу учнів на темі; стимулювати до нових ідей.

Фаза побудови знань (основна частина уроку): порівняти очікування учнів із тим, що вивчається; переглянути очікування та висловити нові; виявити основні моменти; відстежити процеси мислення; зробити висновки й узагальнення матеріалу; поєднати зміст уроку з особистим досвідом учнів; поставити запитання до вивченого на уроці матеріалу.

Фаза побудови знань (основна частина уроку): порівняти очікування учнів із тим, що вивчається; переглянути очікування та висловити нові; виявити основні моменти; відстежити процеси мислення; зробити висновки й узагальнення матеріалу; поєднати зміст уроку з особистим досвідом учнів; поставити запитання до вивченого на уроці матеріалу.

Така структура уроку допомагає учням розвивати аналітичні навички та навички критичного мислення, глибше розуміти навчальний матеріал і активно його використовувати в реальному житті.

Запитання для самоперевірки

1. Заповніть пропущені місця

Фаза актуалізації має на меті: _____.

Основна частина уроку за технологією критичного мислення – це _____.

Фантазування – це _____.

2. Питання для самоконтролю

1. Яких умов розвитку критичного мислення в освітньому процесі слід дотримуватися?

2. Розкрийте сутність часто вживаних методів критичного мислення в освітньому процесі природничої освітньої галузі: сенкан, «Джигсоу», «Мозкова атака», «Т – схема», «Риб'ячий скелет».

3. Структура уроку з використанням технології критичного мислення.

4. Опишіть характерні ознаки критичного мислення у здобувачів початкової освіти.

5. Перерахуйте перелік умінь, що характеризують критичне мислення.

6. Опишіть алгоритм розв'язання винахідницьких завдань.

Рекомендовані джерела

1. Біда О.А. Інтерактивні технології навчання в початковій школі: навч. посіб. Умань: РВЦ «Софія», 2007. 212с.
2. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та інші. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу»: Київ. : Видавництво «Алатон», 2019. 128 с.
3. Гільберг Т., Тарнавська С., Хитра З., Павич Н. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1 – 2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. Київ: Генеза, 2019. 256с.
4. Гільберг Т., Тарнавська С., Хитра З., Павич Н. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1 – 2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. Київ: Генеза, 2020. 240с.
5. Освітня платформа «Критичне мислення» О.Пометун. Що таке таксономія Б.Блума і як вона працює на уроці? 2017. URL: <https://www.criticalthinking.expert/usi-materialy/shho-take-taksonomiya-bluma-i-yak-vona-pratsyuje-na-urotsi/>
6. Пометун О.І., Побірченко Н.С. та ін. Інтерактивні технології: теорія та методика. Посібник для викладачів ПТУ, коледжів та всіх тих, хто цікавиться застосуванням інтерактивних технологій у навчальному процесі задля його вдосконалення. Умань-Київ, 2008. 94 с.

7. Розвиток креативності методами ТРВЗ.
<https://studfile.net/preview/5549900/page:9/>
8. Технології розвитку критичного мислення учнів.
<https://naurok.com.ua/alan-kroufordtehnologi-rozvitku-kritichnogo-mislennya-uchniv-48147.html>
9. ТРВЗ технологія (теорії розв'язання винахідливих завдань).
<https://www.slideshare.net/ssuser424928/ss-71626485>

Тема. Технології проблемного навчання на уроках «Я досліджую світ»: сутність та застосування

Практичне заняття

Тема. Розробка фрагменту уроку курсу «Я досліджую світ», використовуючи методи проблемного навчання

Мета: поглибити професійні компетентності з використання методів проблемного навчання в освітньому процесі початкових класів; удосконалити вміння з моделювання уроків з використанням методів проблемного навчання до тем інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Основні поняття: проблемне навчання, проблемна ситуація, евристична бесіда, пошукові завдання, проблемні ситуації.

Індивідуальна робота з підготовки до практичного заняття:

1. Опрацюйте тему «Особливості проблемного навчання, його важливість для розвитку мислення учнів» за запропонованими джерелами. Підготуйте реферативні повідомлення.

2. Перегляньте веб-семінар «Тренди в освіті. Калейдоскоп інновацій в освіті, частина 2» за посиланням https://www.youtube.com/watch?v=HLX5Ng4j_Mc. Яку ідею розвитку процесу проблемно-орієнтованого навчання пропонує автор?

3. В чому полягає специфіка знань, якими повинні оволодіти молодші школярі під час використання проблемного

викладу? На прикладі уроків «Як обертається Земля. Зміна дня і ночі», продемонструйте різноманітність створення проблемних ситуацій.

Перелік завдань

1. Проаналізувавши зміст програми для конкретного класу (за вказівкою викладача), виділіть теми при вивченні яких доцільно використати методи проблемного навчання.

2. Складіть таблицю, в якій подайте узагальнені відомості технології проблемного навчання на уроках природничої освітньої галузі: зміст (сутність) технології та її особливості; структура, методи та прийоми. Приклади застосування.

3. Розробити 3 проблемних ситуацій з подивом та 3 проблемних ситуацій з утрудненням, на вивчення природного явища, використовуючи різні прийоми (клас, тема на вибір) та окреслити спосіб її вирішення.

4. Підготуйте 6 питань та орієнтовних відповідей учнів до евристичної бесіди на тему: «Рослини – організми» (3 клас).

5. Розробіть фрагмент уроку (вивчення нового матеріалу) на тему: «Умови розвитку рослин» (3 клас) з використанням технології проблемного навчання.

Короткі теоретичні відомості за темою

Технологія проблемного навчання, поширена у 20-30-х роках ХХ століття, ґрунтується на концептуальних ідеях *Джона Дьюї* – відомого американського філософа, психолога й педагога. Дж.Дьюї розробив новаторську методику навчання, в якій акцентувався на необхідності активного пізнання й практичної діяльності учнів. Він виділив чотири інстинкти для навчання: соціальний, конструювання, художнього вираження, дослідницький.

Основною метою цієї технології було створити умови для природного виникнення цікавості до знань, де діти ставали активними учасниками процесу навчання. Вони не просто слухали й засвоювали матеріал, а самостійно шукали відповіді

на свої питання, задовольняли власні пізнавальні інтереси, що робило їх активними суб'єктами навчального процесу.

Технологія проблемного навчання надає учням можливість самостійно здобувати знання через вирішення проблемних завдань, що розвиває їхні навички мислення та творчі здібності. Основні умови успішності учнів, визначені на основі цього підходу, такі:

1. Проблематизація навчального матеріалу. Важливо створити ситуацію, у якій учні стикаються з цікавими питаннями чи явищами, що викликають здивування й інтерес. Учитель формулює проблемні ситуації таким чином, щоб учні прагнули самостійно знайти відповідь.

2. Активність дитини. Процес навчання має бути приємним для учнів, знання засвоюються краще, коли навчання пов'язане з позитивними емоціями та відчуттям задоволення від досягнутих результатів.

3. Зв'язок навчання з життям. Проблемні завдання мають бути пов'язані з життєвим досвідом учнів, їхньою грою чи практичною діяльністю. Такий підхід робить знання більш зрозумілими й корисними.

Прийоми, які може використовувати вчитель під час проблемного навчання:

1. *Підведення до суперечності.* Учитель створює умови, у яких учні стикаються з невідповідністю в знаннях чи практичних завданнях, після чого пропонує їм самостійно знайти вирішення.

2. *Практична протиріччя.* Створення ситуацій, у яких учні відчують протиріччя в практичній діяльності, допомагає краще засвоювати матеріал через спроби знайти рішення на основі власного досвіду.

3. *Різні точки зору.* Учитель викладає кілька різних підходів до вирішення однієї проблеми, стимулюючи учнів до критичного аналізу та вибору найкращого з них.

4. *Стимулювання порівнянь і узагальнень.* Проблемне навчання включає порівняння, зіставлення фактів та виявлення закономірностей, що сприяє розвитку логічного мислення.

5. *Постановка запитань.* Учитель ставить питання, що вимагають не лише відтворення знань, а й їх аналізу та узагальнення. Це сприяє розвитку логіки мислення та критичного підходу.

6. *Проблемні завдання.* Частково-пошукові або дослідницькі завдання спонукають учнів до самостійного пошуку відповіді, формулювання гіпотез і їх перевірки.

7. *Дослідницькі завдання з неповними чи суперечливими даними.* Учитель пропонує завдання, у яких учням необхідно працювати з недостатніми або надлишковими даними, що допомагає їм навчитися знаходити рішення навіть у складних ситуаціях.

Залежно від ступеня пізнавальної самостійності учнів, проблемне навчання можна здійснювати у трьох основних формах:

1. *Проблемний виклад.* Учитель формулює проблему та демонструє учням шлях її вирішення, тобто проводить урок у вигляді «наукового пошуку». Учні спостерігають за логічним процесом розв'язання і самі стають співучасниками цього процесу, хоча й не беруть активної участі в безпосередньому вирішенні проблеми. Це допомагає їм зрозуміти структуру наукового мислення.

2. *Частково-пошукова діяльність.* Учні активно залучаються до пошуку відповідей на частини проблеми за допомогою запитань, які ставить учитель. Учитель спрямовує процес мислення учнів, допомагаючи їм аналізувати та синтезувати інформацію для вирішення певних аспектів завдання. Тут учні вчаться розмірковувати та проводити елементарні пошуки.

3. *Самостійна дослідницька діяльність.* Учні самостійно шукають вирішення проблеми, використовуючи свої знання, досвід та здатність до аналізу і синтезу. Ця форма дозволяє їм

проявити свою творчість та дослідницькі здібності, що сприяє розвитку природничо-наукової компетентності.

Найпоширенішими прийомами створення проблемних ситуацій є:

1. *Зіткнення з суперечливими фактами*: метал тоне у воді, а дерево – ні. Чому? Цей прийом допомагає учням зіткнутися з несподіваною для них ситуацією, що стимулює пошук відповідей.

2. *Постановка дослідницьких завдань*: простежте, де швидше тоне сніг, і поясніть причини цього. Дослідницькі завдання стимулюють активне спостереження та аналіз навколишнього середовища.

3. *Узагальнення фактів*: сніг, водяна пара – це... Доведіть свою думку. Узагальнення допомагає учням пов'язувати між собою окремі факти і формулювати висновки.

4. *Аналіз явищ, що суперечать життєвому досвіду*: як сніг може перетворитися на лід? За яких умов це можливо? Аналіз незвичних для учнів явищ допомагає розвивати критичне мислення.

Запитання для самоперевірки

1. Заповніть пропущені місця

Проблемна ситуація – _____.

Евристична бесіда – _____.

Дослідницький метод – _____.

Методи проблемного викладу – _____.

2. Питання для самоконтролю

1. Історичний аспект розвитку технології проблемного навчання.

2. Сутність проблемного навчання, його значення в розвитку мислення молодших школярів.

3. Назвіть поширені прийоми створення проблемних ситуацій у процесі ознайомлення молодших школярів з об'єктами і явищами природи.

4. Яка структура евристичної бесіди?

5. Перерахуйте варіанти самостійної роботи здобувачів освіти з елементами пошукових завдань.

Рекомендовані джерела

1. Байбара Т. Методика навчання природознавства в початкових класах: Навч. посібник. Київ: Веселка, 2002. 334 с.
2. Біда О.А. Інтерактивні технології навчання в початковій школі: навч. посіб. Умань: РВЦ «Софія», 2007. 212с.
3. Гільберг Т., Тарнавська С., Хитра З., Павич Н. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1 – 2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. Київ: Генеза, 2019. 256с.
4. Гільберг Т., Тарнавська С., Хитра З., Павич Н. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1 – 2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. Київ: Генеза, 2020. 240с.
5. Дубяга С.М. Педагогічні технології в початковій школі: Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів напряму підготовки «Початкова освіта». Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2015. 160с.
6. Інтегрований курс «Я досліджую світ». Навчання на основі запитів. Онлайн-курс для вчителів. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=4SVXV7Lw6M>
7. Пометун О.І., Побірченко Н.С. та ін. Інтерактивні технології: теорія та методика. Посібник для викладачів ПТУ, коледжів та всіх тих, хто цікавиться застосуванням інтерактивних технологій у навчальному процесі задля його вдосконалення. Умань-Київ, 2008. 94 с.
8. Сучасні технології в освіті. URL: <https://educationpakhomova.blogspot.com>

ДОДАТОК А

Онлайн платформи на допомогу при підготовці практичного заняття

Для створення власного матеріалу, його тривалого зберігання та використання за потреби у процесі підготовки до практичного заняття радимо користуватися наступними ресурсами:

1. *Moodle – Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment*, вимовляється «Мудл». Це модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, яке називають також системою управління навчанням (LMS), системою управління курсами (CMS), віртуальним навчальним середовищем (VLE) або просто платформою для навчання, яка надає здобувачам освіти дуже розвинутий набір інструментів для комп'ютеризованого навчання, в тому числі дистанційного.

2. *Google Classroom* – сервіс для організації навчального процесу у віртуальному просторі. Дозволяє створювати освітні курси, ділитися зі студентами навчальними матеріалами, призначати завдання та відслідковувати прогрес успішності кожного студента онлайн. Доцільно використовувати як різновид дистанційного навчання, ресурс для зберігання власних матеріалів.

3. *LearningApps* – ресурс для створення інтерактивних навчально-методичних матеріалів і завдань. Онлайн-конструктор, за допомогою якого можна створювати цікаві різноманітні завдання, комбінуючи блоків шаблонів завдань (тест, кросворд, вікторина, філворд, стрічка часу, пазл).

4. *Thinglink* – створює інтерактивні зображення. Цей інструмент дозволяє робити інтерактивні зображення, додаючи спеціальні мітки з мультимедійним контентом (посилання на певні ресурси, відео, аудіо, світлина, текст). Ресурс дозволяє працювати над широким діапазонів типів проєктів (карти мандрівок, навчальні посібники, плакати, інтерактивні схеми, віртуальні екскурсії), над кожним з яких можна працювати як індивідуально, так і спільно.

5. *Canva* – сервіс для створення яскравої інфографіки, логотипів, коміксів і презентацій. Це один з найзручніших сервісів для оформлення якісного і різноманітного візуального контенту. Ресурс адаптовано українською мовою. Canva має безліч різноманітних шаблонів, кожен з яких можна редагувати: змінювати розміри, кольори, розташування написів і шрифти, а також комбінувати наявні на сайті та завантажені файли.

6. *Trello* – налагоджує командну роботу над спільним проектом. Це онлайн-інструмент для зручної комунікації при створенні командних проектів. Завдяки широкому функціоналу сервіс дозволяє зручно розподіляти обов'язки між учасниками команди і відслідковувати виконання кожного етапу робіт у режимі реального часу. Використання цієї програми дозволяє навчити дітей планувати роботу в команді, нести відповідальність за дотримання термінів виконання, а також оперативно вирішувати робочі моменти.

7. *Dipity* – сервіс для презентації історій, фактів чи явищ, які потрібно подати у певному часовому проміжку. Це може бути біографія, історія виникнення явища/теорії/організації, зокрема, вашої школи/міста/країни. Дозволяє відтворювати події в хронологічній послідовності події (таймлінії, фотоальбоми, текстовий список подій, навіть на карті, якщо при створенні вказати географічну прив'язку події тощо).

Навчально-методичне видання

ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Методичні рекомендації з підготовки та проведення практично-семінарських занять для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності А3 Початкова освіта

Укладач: *М.І.Кузьма-Качур,*

Тираж 10 пр.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і
розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 6984 від 20.11.2019 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

